

den norske og svenske debat, fordi de ikke er afbalanceret af tilsvarende krav om begrænsninger i USAs kernevåbendeployering, for eksempel i Norskehavet. Under alle omstændigheder vil supermagterne altid kunne ramme Norden fra deres territorier, og hvis alle potentielle zone-medlemmer skulle have deres "særkrav" opfyldt, vil man ingen vegne komme. Myrdal ligger således på linie med den norske venstre-fløj og tankerne bag den oprindelige Kekkonen-plan.

Med de ændrede ydre konjunkturer (resultatet af det norske valg og påbegyndelsen af TNF-forhandlingerne) er der næppe grund til at tro, at vi herhjemme skal opleve en reprise på den norske zone-debat, og det ville også være at køre debatten ind på et fejlspor. Alligevel kan der udtrages adskillige nyttige, både positive og negative erfaringer af den norske debat. Den danske debat behøver ikke at efterligne den selektive perception og den tidvise ufordragelighed, der har karakteriseret den norske, men derimod nok deltagernes engagement og deres relativt høje informations- og analyseniveau. Der er mange velfunderede argumenter at hente i den norske debat uanset ens syn på den atomfri zone og de øvrige, måske endnu vigtigere spørgsmål, der er indgået i den.

Nikolaj Petersen

Helge Andersen, Danmark - en multinational koloni?, København: Hans Reitzel, 1981, 144 s., 86,50 kr.

Igennem de senere år er der i takt med kapitalens internationalisering opstået en stigende interesse for studier af multinationale selskaber. Interessen har primært samlet sig om disse selskabers aktiviteter i og betydning for landene i Den tredje verden, men derudover har mange europæiske forskere og politikere været optaget af de amerikanske selskabers investeringer i Europa ("Den amerikanske udfordring").

Der er forholdsvis få analyser af den danske industristruktur og de multinationale selskabers betydning for Danmark. Helge Andersen er en undtagelse, og hans bog Hvem ejer Danmark? er efterhånden en klassiker. I sin seneste bog stiller han spørgsmålet, om Danmark er en multinational koloni. Ud fra en strengt definitionerisk betragtning er det vel næppe muligt at tale om en multinational koloni, men klare og præcise definitioner er ikke Helge Andersens speciale. Det, der interesserer ham, er at konstatere, i hvilken udstrækning Danmark er et led i en international kapitalisme, og om vi er i stand til at frigøre os herfra.

Dette gør han ved minutiøst at gennemgå en række danske og udenlandske registre over ejerforhold, og på den baggrund opstiller han en liste over udenlandske aktiviteter og datterselskaber i Danmark. Denne liste, der er ordnet alfabetisk efter

den norske og svenske debat, fordi de ikke er afbalanceret af tilsvarende krav om begrænsninger i USAs kernevåbendeployering, for eksempel i Norskehavet. Under alle omstændigheder vil supermagterne altid kunne ramme Norden fra deres territorier, og hvis alle potentielle zone-medlemmer skulle have deres "særkrav" opfyldt, vil man ingen vegne komme. Myrdal ligger således på linie med den norske venstre-fløj og tankerne bag den oprindelige Kekkonen-plan.

Med de ændrede ydre konjunkturer (resultatet af det norske valg og påbegyndelsen af TNF-forhandlingerne) er der næppe grund til at tro, at vi herhjemme skal opleve en reprise på den norske zone-debat, og det ville også være at køre debatten ind på et fejlspor. Alligevel kan der udtrages adskillige nyttige, både positive og negative erfaringer af den norske debat. Den danske debat behøver ikke at efterligne den selektive perception og den tidvise ufordragelighed, der har karakteriseret den norske, men derimod nok deltagernes engagement og deres relativt høje informations- og analyseniveau. Der er mange velfunderede argumenter at hente i den norske debat uanset ens syn på den atomfri zone og de øvrige, måske endnu vigtigere spørgsmål, der er indgået i den.

Nikolaj Petersen

Helge Andersen, Danmark - en multinational koloni?, København: Hans Reitzel, 1981, 144 s., 86,50 kr.

Igennem de senere år er der i takt med kapitalens internationalisering opstået en stigende interesse for studier af multinationale selskaber. Interessen har primært samlet sig om disse selskabers aktiviteter i og betydning for landene i Den tredje verden, men derudover har mange europæiske forskere og politikere været optaget af de amerikanske selskabers investeringer i Europa ("Den amerikanske udfordring").

Der er forholdsvis få analyser af den danske industristruktur og de multinationale selskabers betydning for Danmark. Helge Andersen er en undtagelse, og hans bog Hvem ejer Danmark? er efterhånden en klassiker. I sin seneste bog stiller han spørgsmålet, om Danmark er en multinational koloni. Ud fra en strengt definitionerisk betragtning er det vel næppe muligt at tale om en multinational koloni, men klare og præcise definitioner er ikke Helge Andersens speciale. Det, der interesserer ham, er at konstatere, i hvilken udstrækning Danmark er et led i en international kapitalisme, og om vi er i stand til at frigøre os herfra.

Dette gør han ved minutiøst at gennemgå en række danske og udenlandske registre over ejerforhold, og på den baggrund opstiller han en liste over udenlandske aktiviteter og datterselskaber i Danmark. Denne liste, der er ordnet alfabetisk efter

navnet på den udenlandske koncern, suppleres med en liste, der er omvendt ordnet alfabetisk efter det danske datterselskabs navn. Tilsammen udgør disse to registre 60 af bogens 144 sider, og det er absolut den mest interessante del af bogen. Det er såvidt mig bekendt første gang, at der er præsenteret en sådan liste, og mange af oplysningerne heri er både overraskende og interessante. Det fremgår for eksempel, at Glasalstrup A/S ejes af det engelske selskab Pilkington Broth. Ltd., der i øvrigt også ejer selskabet med det pære-danske navn Thorvald Petersen A/S. Fyens Konserverfabrik ejes for 75 pct.s vedkommende af det finske selskab med navnet Huhtamäki O/Y, og Fona ejes såmænd af det engelske grammofonselskab EMI, der igen ejes af det amerikanske Gulf & Western (Paramount).

Bortset fra enkelte 'trykfejl', for eksempel at Beauvais-Felix A/S ifølge den ene liste ejes af AEG-Telefunken A/G og ifølge den anden af det svenske Beijerinvest A/B (- det sidste er det rigtige), så kan det undre at listen medtager udlandsdanskerne Alex Brask Thomsen og Aage V. Jensens besiddelser i Danmark. På den måde bliver Finansbanken og hotelkæden 'Hotel Hvide Hus' regnet som udenlandske besiddelser og multinationale.

Dette må formodentlig ses i relation til det perspektiv, som Helge Andersen anlægger på multinationale selskaber. Det er primært disse selskabers muligheder for at udnytte forskellene i de nationale lovgivninger, herunder tillige udlandsdanskernes muligheder for at udnytte de i forhold til Danmark favorable skatteregler i Schweiz.

Det samme perspektiv forklarer, hvorfor forfatteren i bogen medtager de "danske" multinationale selskaber, og for eksempel beskriver danske bankers etablering og udnyttelse af en liberal banklovgivning på Cayman Islands. Det er imidlertid et åbent spørgsmål, om det i alle henseender er hensigtsmæssigt at operere med en så bred definition af multinationale selskaber.

Konklusionen, som Helge Andersen drager af sine empiriske undersøgelser er, at regnet efter aktiekapital er godt en tredjedel af de danske selskaber - helt eller delvist - udenlandsk kontrolleret. Af hensyn til den intersubjektive overførbarhed havde det nok været hensigtsmæssigt om forfatteren havde gjort nærmere rede for, hvorledes han er nået frem til dette tal. Særlig når man tager i betragtning, at tallet afviger væsentligt fra tidligere opgørelser.

Bogens tekststafnit, dvs. de første firs sider af bogen, er et kalejdoskopisk billede af omfanget af de multinationale selskabers aktiviteter i Danmark. Gennemgangen rejser flere spørgsmål end den besvarer, og Helge Andersens mangel på analytisk klarhed gør det vanskeligt at holde sammen på de faktuelle data, som han præsenterer. Samtidig er det imidlertid underholdende læsning.

Forfatterens samling af oplysninger om udenlandske selskabers besiddelser i

Danmark udgør et godt og nødvendigt fundament for forskningen inden for området, og bogen kan af den grund derfor anbefales.

Ole Moesby

Anders Gullberg, Det fängslande planeringstänkandet - planering och utvärdering grandskade, Rapport R 87, Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning, 1981, 151 s., 40,00 skr., excl. moms.

Gullberg hævder, at rapporten skal betegnes som et semikolon; der forestår nemlig et omfattende arbejde med at demonstrere de indeholdte synspunkters praktiske frugtbarhed. For mit vedkommende vil jeg hellere betegne rapporten som et spørgsmålstegn, der forestår nemlig et stort arbejde med at finde ud af, hvilken sammenhæng der er i de indeholdte synspunkter. Rapporten virker snarest som en samling af brudstykker, inden for nogenlunde samme problemkreds ganske vist, men uden nogen tydelig samlet intention eller konklusion. Forfatteren fortæller ganske vist, at de problemer, han har grublet over, blandt andet vedrører spørgsmål som: "Vad förmår planeringen? Vad är planering och planeringsteori? Till vilken praktisk/kunskapsmässig nytta kan en teori om samhällsplanering vara?" (p. 11). Jeg synes ikke, at man kan sige, at rapporten som helhed giver noget svar på disse spørgsmål. Den bringer heller ikke orden i det kaos, der hersker mht. planlægningsopfattelser.

Noget anderledes ser situationen ud for de enkelte brudstykker. Her synes jeg, at der er mere mening i sagen. Det første brudstykke udgøres af en oversigt over kaos, dvs. en slags oversigt over de mange forskellige forsøg på at bestemme, hvad der indgår i planlægning. Gullberg afviser imidlertid, at det er muligt at foretage en universelt gyldig bestemmelse af planlægning, men spørger i stedet, hvad der er årsag til de mange forskellige bestemmelser.

I det andet brudstykke findes et forsøg på at bestemme de idehistoriske forudsætninger for planlægningstænkningen. Som forudsætninger regnes en subjekt/objekt distinktion, en hypotetisk/utopisk tankegang og en aktivistisk/voluntaristisk position. Subjekt/objekt distinktionen er vigtig, fordi det er umuligt at forestille sig en planlægning uden et aktivt subjekt og et omgivende objekt, der kan planlægges for eller på. Adskillelsen lokaliserer Gullberg tidsmæssigt til kapitalismens opkomst. Også den anden forudsætning, den hypotetisk/utopiske tankegang, lokaliserer Gullberg til kapitalismens fremkomst. Det drejer sig her om den tankegang, at verden også kunne være anderledes. Uden denne tankegang kan man ikke tænke planlægning. Noget tilsvarende gælder for den aktivistiske/voluntaristiske position. Uden en forestilling om, at mennesket skaber sin egen tilværelse, kan